

DAMME.

Langs schilderachtige lanen verlieten we Brugge om ons naar Damme te begeven.

In de vaart zagen wij de „Stad Sluis”, een klein stoombootje, dat de gemeenschap tusschen Brugge en Sluis onderhoudt, terwijl het eveneens aanlegt te Damme, Oostkerke en Houcke. Dit scheepje is de eenige herinnering aan de eens zoo drukke scheepvaart tusschen de

genoemde plaatsen en de voornaamste havens der wereld ... en 't is eene zeer flauwe, eene zeer geringe herinnering.

Wij zouden de reis dus per fiets doen en we waren blijde de ruwe steenen langs de Reie te mogen verwisselen voor het wel wat smalle maar overigens

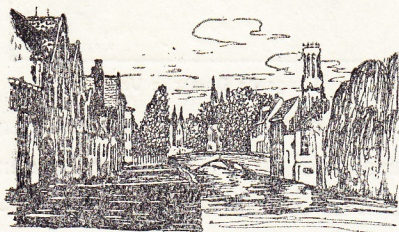
goed berijdbare pad rechts van het kanaal. Nu zagen we echter langs de oevers slechts kleine boompjes; de reuzen, die weleer zoo heerlijk de Damsche vaart overschaduwden zijn voor den hakbijl bezweken.

De afstand Damme-Brugge bedraagt vijf kilometer. Nevens het rijwielpad ligt een steenbaan en beide wegen loopen tusschen twee kanalen. Dat, rechts van ons, dient slechts voor afwatering en zijn spiegel blijft beduidend beneden de oppervlakte van het linker.

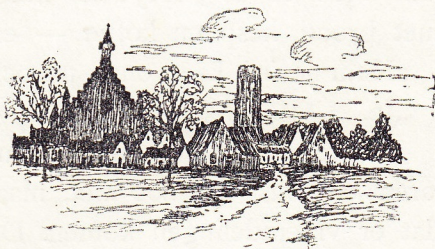
Als men van Brugge naar Damme reist, denkt men onwillekeurig aan 't verkeer in de 14e en 15 eeuwen langs dezen weg. Op 't toenmalige kanaal eene vloot van allerhande vaartuigen, op de baan een geratel van wagens en karren.

Hierlangs trok ook de schitterende huwelijksstoet van Karel den Stoute en zijne Engelsche bruid, waarover wij vroeger reeds spraken.

En thans is er alles stil en verlaten ... op enkele tijdstippen van den dag het langzaam stoomend bootje met zijne enkele passagiers, nu

Gezicht op Brugge.

Gezicht op Damme.

en dan een schip getrokken door menschen, op de steenbaan de „sjees” van een landbouwer, de schokkende wagen van een brouwer of een boer, soms een eenzame voorbijganger

Damme vertoont zich in de gedaante van een hoogen, zwaren toren met een geringen huizengroep aan zijn voet. „Stad Damme” leest men op de plakaten van ’t gemeentebestuur, en ja, op den naam van stede heeft de diep vervallen veste nog wel recht. Maar menig boerendorp spot met zulk een „stadswezen.” Eene stad met een akelige, eenzame straat, waar wij bij ’t binnenrijden geen levend wezen ontwaarden, een paar hennen en een kat niet meegerekend. Eene straat zich even verwijdend tot een marktplein, dan weer inkrimpend om allerellendigst te eindigen bij een brugje! Eene straat begrensd door kleine huisjes en veel herbergen — tenminste in verhouding van het aantal woningen.

Langs de Damsche Vaart.

Wij stalden ons rijwiel in eene der afspanningen. Damme is er niet op ingericht vreemdelingen te ontvangen, tenminste we konden er geen middagmaal verkrijgen. In vele dorpen van ’t Brugsche Vrije, zooals trouwens ook in vele andere landstreken, wonen geen beenhouwers. Boeren en parochianen steken zelf een zwijntje in de kuip, rijkere landbouwers slachten een os of een stier voor eigen gebruik en dus kan men er de „Breydels” missen. Wij moesten ons tevreden stellen met brood, hesp en koffie — en ’t ging ook.

„Kom je ’ne keer onze parochie bezien?” vroeg de waardin.
„Ja.”
„Er komt vele volk naar Damme, den dag van vandage. ¹⁾ In vroeger jaren en was dat zoo niet, maar nu, ’t is oprecht verwonderlijk, lijk dat er vreemdelingen komen. Dat is zekere, omdat Damme een groote steê geweest is?”

„Is Damme grooter geweest dan nu?”
„Oei je joeie, menheere toch . . nu en trekt er niet meer up. ’t Heb ver-
geten hoevele duust²⁾ menschen er in Damme gewoont hên,³⁾ maar

¹⁾ tegenwoordig. ²⁾ duizend. ³⁾ hebben.

algeijk vele! En zeggen dat Damme zoo aardig aan zijn eind geraakt is.

— Hoe dan? vroegen wij.

— Awel, op 'ne keer ving een schippere van Damme een zeemeerminne, dat waren aardige beesten, lijk dat er nu niet meer bestaan; ze waren half visch en half mensch. Zoo die schippere deed de zeemeerminne meê op 't land. 't Volk kwam van alle kanten uitgelopen, om te kijken. De zeemeerminne zette heur op 'nen steen en begost te spreken.

— En wat zei ze?

— Zie, zei ze, omdat je mijn gevangen hebt, is Damme verloren. De stad gaat verkleinen en niet verder meer komen of dezen steen; al 't andere moet in de zee vergaan.

— In de zee? herhaalden we.

— Ja maar, meneere, de zee kwam vroegere tot aan Damme. En de meerminne heeft de waarheid gezeid. Damme is vele kleiner geworden, lijk dat je kunt zien, want onze kerke is vele te groot voor de parochianen.

We hadden die legende meer gehoord, maar wisten toch niet, dat ze ook in verband met Damme werd verteld. 't Eerst ontmoetten we ze in de geschiedenis van Westen-Schouwen in Zeeland.

Onze gastvrouw vertelde maar voort.

— Ze komen hier ook vele oude dingen koopen, zei ze op eenigzins spottenden toon. Wat de menschen daaraan vinden en kan ik niet verstaan. Gisteren nog zijn er twee Brusselaars vertrokken met een grooten Engel van karton, geloof ik. Een been was er al af, ge zoudt er geen kluite voor gegeven hên, en die Brusselaars betaalden hem negen frank. En dan oude horloges, die niet meer en gaan en heele gansch versleten zijn, oude koperen potten en ketels, bizonderlijk d'Engelschmans zijn er zot achter. De die zoûn een heelen verhuiswagen meedoen en ze zijn dan zoo blij lijk een kind met een speelding.

Wij vroegen daarna eenige inlichtingen over de gebouwen, welke we wilden bezoeken.

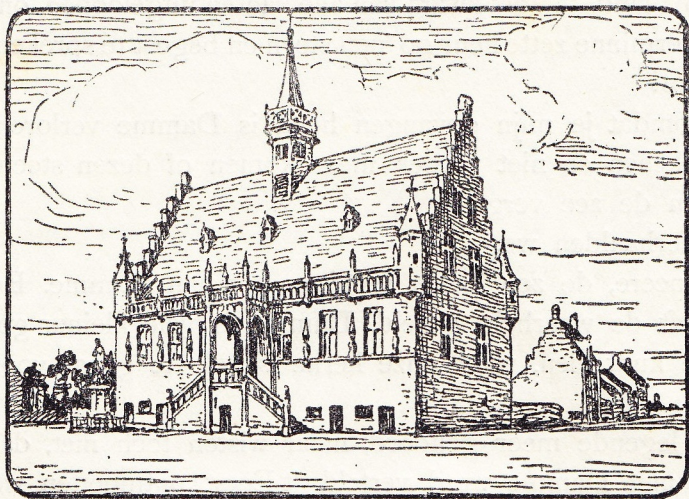
— Ge moet 'ne keer naar 't stadhuis gaan, er woont daar een portier in en dan naar 't hospitaal. Klink maar aan de poorte, 't gaat een zuster komen opendoen. En de kostere gaat je de kerke toogen. Naar die drie gebouwen komen ze allemale zien en laat de velo maar hier, ge moet niet benauwd zijn, ten gaat niemand aankomen.

* * *

Weldra stonden wij op het marktplein. Vóór het stadhuis verrijst

Van Maerlants standbeeld, het werk van den Bruggeling Pyckery. Over Van Maerlant spreken wij straks.

We stapten 't fraai gebeiteld bordes op en traden door de poort. Een meisje was onmiddellijk bereid ons rond te leiden. Ze bracht ons eerst in eene zaal, waar tot voor eenige jaren herberg werd gehouden.

Stadhuis van Damme.

Wanneer de vaart met ijs was bedekt, poosden de Sluissche schaatsenrijders eene wijle in 't stadhuis van Damme en proefden er „anijs” en „Damsche moppen”. Maar herbergtoog en herbergtafel werden verdreven; 't stadhuis, dat in puin dreigde te vervallen, onderging ernstige herstellingen, en weer kan het den tand des tijds trotseeren.

Het tweede vertrek dat wij betraden, was de raadszaal. We zagen er eene wijde schouw en lazen er boven eene trotsche Latijnsche spreuk, welke vertaald luidt:

„Spaar den nederige,
Straf den hoogmoedige”.

Bij die schouw lag eene reusachtige vuurtang.

— De menschen moeten in den ouden tijd algelijk kloek geweest zijn, merkte onze gids op. Bezie 'ne keer die tange! Ze zeggen, dat Jan Breydel er mée zijne pijp aanstak. Hij nam dan een kooltje uit den heerd. Zou dat waar kunnen zijn?

— Men rookte toen nog niet, antwoordden wij.

— 'k Heb dat ook gepeinsd. Ik geloove, dat Jan Breydel, die een kloeke kerel was, met die tang zijn „force”¹⁾ toogde, gelijk ze dat nu met ijzeren ballen doen.

¹⁾ Kracht.

We bemerkten er eenige lange eikenhouten banken, welke nog al geleden hadden, vooral toen hier de Dammenaars hun „pintje” of „druppeltje” kwamen drinken. Wanneer de vaart met ijs was bedekt, poosden de Sluissche schaatsenrij-

Ja, men stelt zich Breydel en De Coninc voor in 't stadhuis van Damme, hunne krachten metende zooals onze boeren, als ze 's Zondags-avonds op „staminee” zijn.

— Maar zou die tange niet gediend hebben om er 't hout van den heerd mee om te keeren? vroeg ten laatste onze geleidster, waarop wij haar bescheid gaven door te zeggen: We peinzen 't ook, jufvrouw. Voor dit en niets anders zal men dit ijzer gebruikt hebben.

Maar eene oude herinnering doemde op.

In deze zaal, die er nu zoo verlaten uitzag, werd eens een vorstelijk paar in den echt verbonden. Hier huwde de machtige Burgondische hertog Margaretha van York.¹⁾ De bisschop van Salisbury volvoerde de plechtigheid in bijwezen der bisschoppen van Utrecht, Trier, Kamerijk e. a. voorname personen.

Welke wisselvalligheden in den loop der eeuwen!

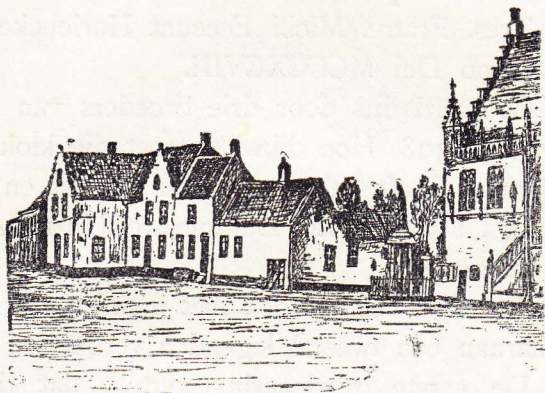
Waar een der machtigste vorsten zijns tijds de zuster van den Engelschen koning tot gemalin nam, weerklonk vijfhonderd jaren later herbergklap en worden thans dorpszaken afgehandeld!

De derde zaal scheen ons nog holler toe. Op een tafel bevonden zich eenige oudheden: maten uit de 10^e eeuw, geweldig zwaar en lomp, en eene reusachtige waterkraan.

Deze laatste is afkomstig van

eene fontein, die weleer op de markt stond. In de 13^e eeuw had men te Damme geen goed drinkwater. Er werd dan eene waterleiding aangelegd — zeker een der eerste in westelijk Europa — van de vijvers van 't grafelijk slot te Male naar Damme. Een weg van Damme naar Male heet nog „Pijpweg”, en weinigen tijd geleden groef men daar stukken van looden buizen op.

In dezelfde zaal bemerkt men in de zoldering eigenaardig snijwerk; een der beelden stelt David voor, spelende op de harp, een ander Van Maerlant aan zijn lessenaar, een derde, volgens onze gids, Uilenspiegel spottend met een zwijn.

De Straat van Damme.

¹⁾ Volgens anderen werd dat huwelijk in een bijzonder huis voltrokken.

Vervolgens daalden we eene trap af en kwamen op het gelijkvloers, waarvan 't gewelf door prachtige kolommen en bogen ondersteund wordt. Het waren weleer, toen dit gebouw voor halle diende, de ruime magazijnen. Nu is deze plaats door schutsels in vieren gescheiden. De eerste afdeeling is in gebruik van den portier; we zagen dat deze er konijnen kweekte; de tweede is ter beschikking van den veldwachter om er de rustverstoorders tot betere gedachten te brengen.

— Hier staat de brandspuit, zei onze geleidster, de derde ruimte aanduidende, en de vierde plaatse is verhuurd aan een patattenkoopman.

Ten tijde dat er in Damme's stadhuis herberg gehouden werd, stalde men paarden onder deze schoone, indrukwekkende gewelven.

Van 't gelijkvloers reisden we naar den toren, die niet gemakkelijk te bestijgen is met zijn zonderling systeem van ladders en portaaltjes. In den toren hangen twee klokken, waarvan de grootste, de zege of triomfklokke, als een der oudste van Vlaanderen mag aanzien worden. Men leest op 't brons:

Tres. Fratre. Micbi Feceunt Harlebeke

Anno Dni MCCCXCVIII.

Ze werd dus door drie broeders van Harelbeke gegoten in 't jaar O. H. 1398. Hoe dikwijls moet die klokke storm geluid hebben, want Damme heeft vele dagen van onrust en beroerte achter zich.

Het stadhuis van Damme, werd in 1464—1468 gebouwd, en in 1895 gerestaureerd.

Aan den rechterhoek ziet men twee steenen elk in een beugel hangen, waaraan een tweetal legenden verbonden zijn.

De eerste overlevering vertelt, dat deze steenen de waterhoogte aanduiden van eene schrikkelijke overstroming welke 't Noorden van Vlaanderen teisterde. Zooals we reeds zeiden, werd de kuststreek herhaaldelijk door de zee bestookt. In September 1477 „verdrongen Oostkerke, Lapscheure, S. Catherina buiten-Damme ende Westcapelle,” alle gemeenten van 't Vrije. Toen dreven te Nieuwpoort de schepen op de kade en stond in de kerken van Oostende het water bijna drie meter hoog.” In 1609 brak het water weder over de landstreek los. In een boek der pastorie van Damme leest men, dat „de menschen en cleene kinders up boomen en uppersten van huysen” klommen, en 's anderen-daags met „schepen van Damme uitvarende over alle de besaeythede (de akkers)” gered werden.

De tweede legende verhaalt iets anders over de beteekenis dier steenen.

De bouwmeester had 't aantal benoodigde steenen voor de oprichting van het stadhuis zoo nauwkeurig uitgerekend, dat er slechts twee te veel gekocht waren. En die overgeblevenen heeft men daar tentoongesteld, tot eeuwige eer van den kundigen vakman.

Maar wij denken, dat beide steenen bedoeld werden tot eeuwige schande te strekken van een of twee misdadigers, wat geheel overeenkomt met de oude rechtspleging.

Had een burger een zijner naasten gedood of gekwetst, dan werd de herinnering aan die misdaad bewaard. De schuldige moest, op zijne kosten, in hout of steen, eene nabootsing laten maken van 't werktuig of 't wapen, dat hij gebruikt had. Zoo zag men, kort geleden, nog op het stadhuis van Sluis een steenen hamer, ter herinnering aan een knecht die met zulk een voorwerp zijne meesteres gedood had. In 't gerechts-hof te Veurne zagen wij eene ijzeren vuist. En een afschrift vermeldde, dat deze daar in de 15e eeuw geplaatst was geworden ter herinnering aan een burger, die den baljuw van Vleteren in diens ambtsuitoefening een vuistslag toegediend had.

Schandpaal.

Een ander inwoner moest er een ijzeren hoofd tentoonstellen, omdat hij een der oversten der stad gescholden had.

Wellicht zal dus een der burgers van Damme iemand met steenen gedood of gekwetst hebben. En dank aan de tentoonstelling dier voorwerpen, moesten de inwoners zich steeds herinneren, wat de veroordeelde op zijn geweten had.

We kunnen over die middeleeuwsche rechtspleging hier niet verder uitweiden, maar, dat de straffen toen niet malsch waren, blijkt ons genoeg uit de overgebleven stukken van dien tijd. En ook juist zulke bijzonderheden vormen weer met legenden de geschiedkundige kennis van ons volk. Bijna iedere Vlaming weet, dat Boudewijn met 't hapken, den heer van Oostkamp in een ketel ziedende olie wierp, dat hij ridders in zijn slot ophing. Hoeveel verhalen bestaan nog over den schandpaal, over de galg, over 't rad!

Damme's hospitaal, gesticht door Johanna van Constantinopel in 1249, staat eenige schreden voorbij 't stadhuis. Wij trokken aan de bel

nevens de groote poort. Alles bleef stil. Nogmaals rukten we aan den knop, maar even vruchteloos.

Eene vrouw, die van achter een hagelwit gordijntje de eenzame straat overzag, trad naar buiten en riep:

— Ge moet harder klinken, de belle hangt verre.

We volgden den raad en weldra werd de poort ontsloten. Eene zuster deed open.

— Zuster, zouden we 't hospitaal mogen zien? vroegen we.

— Wilt ge de goedheid hebben ons te volgen? zei ze vriendelijk.

De non bracht ons eerst in de kapel, rechts van den ingang. Onder de schilderijen bevinden zich eene copie van Rubens en een echte Van Dijck. In den muur ziet men eene schoon gedreven koperen plaat. Verder bewaart men er een kruisbeeld van het zelfde metaal en dat dagteekent uit de 16e eeuw.

Daarna werden we naar eene kamer geleid, welke tot museum ingericht is. Onmiddellijk valt 't oog op eene zestiendeeeuwsche schouw van marmer en hout. Onder de merkwaardigste oudheden noemen we eene fraaie verzameling Delftsch porselein, gedreven koperen borden en schotels, een tabernakel in paarlemoer en de oude zegels van het hospitaal.

't Derde gebouw, dat we bezochten, was Damme's kerk, gewijd aan Maria, gebouwd in gotischen stijl. Aan deze kerk werd begonnen in 1180, dus bij Damme's stichting door de Hollanders, waarvan wij in 't begin van ons werk hebben gesproken. Toen was deze plaats ongeveer 't midden der stad; nu staat het bedehuis aan 't einde van 't dorp; de plaats der vroegere woningen en magazijnen is door hofjes en akkertjes ingenomen. De toren prijkte weleer met eene spits, die in de 15e eeuw door den bliksem vernield werd.

De oude kerk was 64 meters lang en 27 meters breed. Nu is de toren van den eigenlijken tempel afgescheiden, want de voorkerk werd afgebroken; alleen de bogen zijn nog aanwezig.

Bij 't begin der 18e eeuw verkeerde dit gebouw in een jammerlijken staat, de muren brokkelden af en 't dak was zoo slecht, dat het op tal van plaatsten den regen doorliet. Toen werd de voorkerk afgebroken om met die steenen het koor te herstellen.

Het koor vormt dus het tegenwoordige bedehuis, dat nog te groot is voor de parochianen. En in den gulden tijd verrichtten negen kapelanen de Goddelijke diensten!

De kerk wordt omringd door een groen pleintje.

Getroffen stonden we er eenige oogenblikken stil!

Als men dien fieren, kloeken toren beschouwt, ziet men in den geest 't levend Damme oprijzen, 't wereldkantoor, 't brandpunt van Europa's handel, 't ontmoetingsoord der kooplieden uit Noord en Zuid, Oost en West.

Maar dan valt de blik op 't schip zonder dak of muren, waarvan slechts nog de verbrokkelde en verweerde bogen tegen den hemel afsteken. En de werkelijkheid vertoont zich ... schilderachtig misschien ... maar weemoedvol vooral ... Dan slaat men 't oog op het koor, thans de nog veel te groote kerk ... en de waarheid schrikt ons op, de waarheid, dat Damme alleen nog is eene veel te breede, verlaten straat, met 't gras tusschen de steenen, afgezet door lage woningen, zich verwijdende tot een marktplein, zonder leven, zonder drukte, zonder beweging.

Wij volgden den wachtenden koster. Deze bracht ons onder die bruine bogen, tegen den toren. In den muur zagen we een gedenksteen, Van Maerlants graf aanduidende.

't Schijnt dat Jacob van Maerlant niet onder dezen, maar onder den kleinen toren werd begraven. Deze laatste stond te midden van 't dak en is nu verdwenen.

Hoe 't ook zij, in Damme's tempel rust de geleerde, de beschaver, de „vader der Dietsche dichteren algender.”

Hoe vele Vlamingen zijn er, die van Maerlant alleen bij naam, hoe veel die hem in 't geheel niet kennen!

Jacob van Maerlant leefde in de 13e eeuw; hij stierf in 1300. Van zijn leven weet men weinig. Waarschijnlijk werd hij te Damme geboren, in alle geval toch in Vlaanderen, maar

Jacob van Maerlant.

verkeerde langen tijd in Holland. Later werd hij griffier te Damme. Zijn leven lang arbeidde hij voor zijn volk. Hij wilde de Vlamingen verheffen, door ze te ontwikkelen. Daarom vertelde hij hun van de heerlijke natuur, de wonderen uit 't rijk der dieren, planten en delfstoffen. Hij verhaalde de gewijde en wereldgeschiedenis, vermaande de menschen goed te leven, hekelde de heerschzuchtige edelen en de slechte rechters. Hij streed tegen de misbruiken van zijn tijd en prees het onderwijs aan.

Van Maerlant moet door het volk geliefd zijn geweest. Maar nadien vergat men hem, ondanks den zerksteen, die in de kerk 't graf des dichters dekte.

In 1584 werd Van Maerlants naam weer genoemd en ziehier op welke wijze: Op een der dagen van dat jaar kwam een voorname Bruggeling, Joannes van Belle geheeten, naar Damme, waar hij den pastoor en de overheden ging bezoeken.

— Eindelijk ben ik weer in mijn vaderland teruggekeerd en zie ik mijne vrienden weer, zei van Belle. Toen de Geuzen Brugge overrompelden, vluchtte ik als zoovele anderen 't land uit en vestigde mij te Keulen. Thans gevoel ik mij weer gelukkig in mijne geboortestreek. Ik wensch ook de oude gebouwen te bezoeken, laten wij eens gezamenlijk naar de kerke gaan!

Men voldeed aan 't verzoek van den Bruggeling.

In den tempel stapte Van Belle recht naar eene zerk die bijna geheel onder kalk en slijk verborgen was.

— 't Is toch wel deze steen, mompelde hij.

— Wat zoekt ge toch! vroeg een der gezellen verwonderd.

— Kent ge deze zerk dan niet, ze is toch zeer merkwaardig om hare oudheid, en sluit 't graf van een voornaam inwoner uwer stede.

— Nu ge dat zegt, herinner ik mij, ook zooiets van mijn vader vernomen te hebben, sprak een der magistraten. Maar ik moet ronduit bekennen, dat ik bijna alles vergeten ben.

En ook de anderen bekenden hun onkunde.

De kalk en vuilnis werd verwijderd, en de zerk vertoonde dan de beeltenis van een zittenden man, lezende in een boek, dat op een lessenaar lag. Nevens hem bemerkte men eene uil, het teeken der wijsheid. De steen vermeldde bovendien den naam en eenige levensbijzonderheden van den persoon, die hier begraven was.

Van Belle ontcijferde het opschrift, dat in 't Latijn was, en nu kwam het uit, dat men hier bij de laatste rustplaats van Jacob van Maerlant stond.

Eenigen tijd werd de belangrijke zerk in eere gehouden. Van alle kanten kwamen vreemdelingen naar Damme. Of deze dan zulk eene belangstelling koesterden voor van Maerlants nagedachtenis? Ach neen! Van Maerlant werd weer vergeten, want 't volk meende, dat iemand anders onder die zerk rustte, en wel de wijd vermaarde Tijl Uilenspiegel.

Hoe men nu de vader der Dietsche dichters ging verwarren met een kluchtspeler, wordt als volgt verklaard:

Door de voeten van de kerkbezoekers was de afbeelding van Van Maerlant eenigszins afgesleten. Men aanzag den lessenaar voor een spiegel, en dit woord gevoegd bij de symbolische uil, vormde dus Uilenspiegel.

Men zegt ook, dat onder die afbeelding gehouwen stond:

Dat es uwen spieghel.

Immers, Van Maerlant mocht dienen tot spiegel, tot voorbeeld van het nageslacht. Maar het volk las de half uitgewischte letters als:

Dat es Uilenspiegel.

Tijl Uilenspiegel had meer indruk op de gemoederen gemaakt dan Van Maerlant. Zijn geschiedenis is de uitvinding van een zekeren Thomas Murmer van Straatsburg.

Het boek werd zoo gaarne gelezen, dat men het in schier alle talen overzette. Anderen volgden de historie na, ze hier en daar veranderende, en zoo kregen we ook onzen Vlaamschen Uilenspiegel. Tijl was een echte schalk, die iedereen poetsen speelde. Zijne grappen bestonden meestal hierin, dat hij letterlijk de bevelen zijner meesters uitvoerde.

Zoo verhuurde hij zich op straat als knecht bij een barbier.

— Ziet gij ginder die groote ruit, ga daar binnen, 't is mijne woning! zei de haarkapper.

En Tijl stapte werkelijk door het vensterraam in huis.

Men gebood hem eens hop in den brouwketel te doen. Nu was er in de woning van zijn baas een hond, die Hop heette en Tijl stak niet de plant, maar 't arme dier in den pot.

Al die fratsen en poetsen vermaakten 't volk. En toen nu 't gerucht de ronde deed, dat Uilenspiegels graf te Damme gevonden was, werd het eene werkelijke begankenis naar de oude stede.

Uilenspiegels reis naar Brugge.

De pastoor ergerde zich aan die menigvuldige bezoeken, aan den grooten toeloop, en liet de zerk omkeeren.

De vreemdelingen bleven weldra weg, maar ook de steen werd toen vergeten. En wanneer, in 1839 en later, kunsten en wetenschappen in ons land begonnen te herleven, werd ook weer de aandacht der geleerden op Van Maerlant gevestigd. Eenige oudheidkundigen moesten de grafzerk opzoeken, maar deze was uit de kerk van Damme verdwenen. Na lange nasporingen kwam eindelijk de waarheid aan 't licht. De zerk was met andere grafsteen en uit het bedehuis verwijderd, lag langen tijd op straat en werd in 1829 door een beeldhouwer uit Brugge gekocht.

Deze beeldhouwer getuigde, dat hij inderdaad de zerk met nog vijf andere van den pastoor van Damme had gekocht. De omtrek van een lessenaar en het beeld van eene uil waren er nog op te bespeuren geweest. Maar de zerk was reeds verkapt tot kapiteelen voor 't kerkhofhek te Sluis.

In 1860 liet de regeering een herinneringssteen aan Van Maerlant onder Damme's toren plaatsen.

Den 9den September van datzelfde jaar werd 's dichters standbeeld onthuld. De regeering had twee prijsvragen over Van Maerlant uitgeschreven, eene in proza en eene in poëzie. De heer Serrure van Gent ontving den prijs voor de beste levensbeschrijving en verhandeling en Jan van Beers, de Antwerpsche dichter, dien voor 't heerlijkst gedicht.

En toen wij nu in Damme's kerke stonden, dachten wij aan eenige regels uit Van Beers' Jacob van Maerlant, aan 't fragment:

Breydel en De Coninck bij Maerlant's graf.

Van Maerlant's nagedachtenis is dus in eere hersteld, al zijn we ook een legende rijker geworden, n.l. dat Uilenspiegel te Damme geboren is.

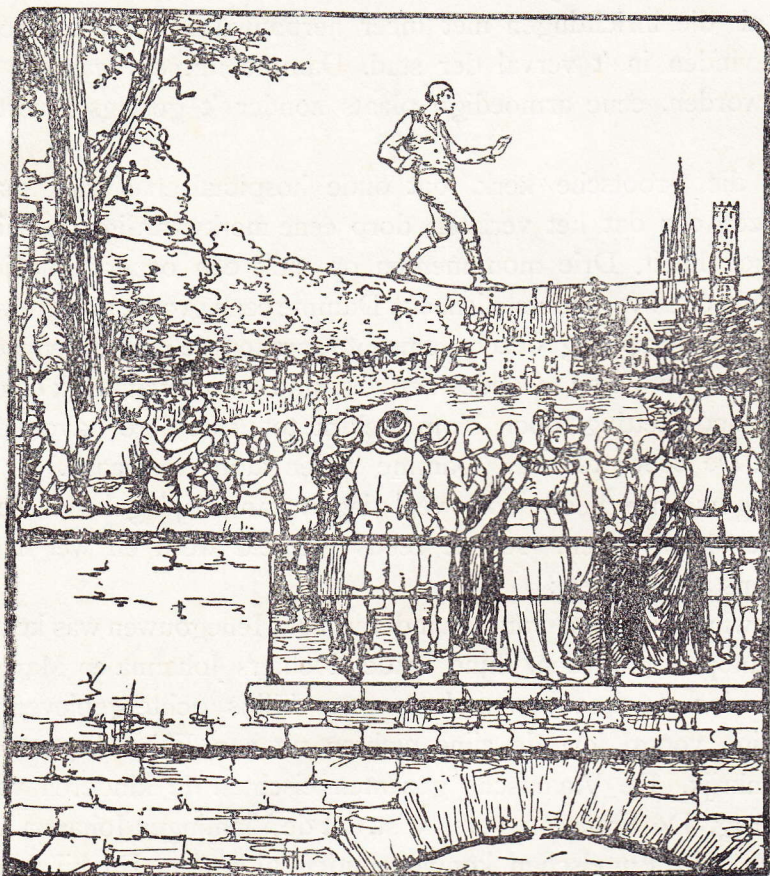
We hebben nu eveneens onzen Vlaamschen Tijl, den held van verscheidene boeken ¹⁾. En ons volk verhaalt gaarne zijne poetsen, hoe hij reeds als knaap, met zijn vader naar Brugge rijdend, de toeschouwers treiterde, hoe hij over 't Minnewater op de koord liep, enz. enz.

Maar we waren in de kerk van Damme. De koster leidde ons rond. We zagen zerken, waaruit de Franschen op 't eind der 18e eeuw de looden letters gestolen hadden, eene prachtige zijkapel... tot voor eenige jaren een koolhok, muurschilderingen, die eeuwen onder

¹⁾ Zie „Tijl Uilenspiegel in Vlaanderen,” door Auctor, bij den uitgever dezes.

plaaster verborgen waren geweest, een Mariabeeld, dat eene kostbare kroon van zuiver goud bezit, een kruis, dat Damsche schippers in 1339 uit zee hebben opgevischt, enz.

De kerk is met veel smaak hersteld geworden. De koster vertelde ons allerlei bijzonderheden nog, o. a. ook, dat er jaarlijks eene zielmis gelezen wordt voor een burger uit 1300 en er dan verscheidene

Uilenspiegel als koorddanser.

personen, als erfgenaam van dien burger, eene kleine som gelds en eenige wittebrooden ontvangen.

We beklommen natuurlijk den hoogen toren, die slechts één klok meer bezit... Daar lag het kleine dorpje en om ons heen strekte zich 't weelderige Vrije uit.

Buiten de muren, doch onder Damme behoorende, stond vroeger de St. Katharinakerk, die in de XIIe eeuw gebouwd werd. In 't oudheidsmuseum van Gent toont men nog eene looden plaat, welke een

70-tal jaren geleden uit een kelder opgegraven werd en waarop een Latijnsch opschrift stond.

De Geuzen verwoestten de St. Katharinakerk. Het puin werd gebruikt voor de nieuwe vestingen van Damme, vestingen welke thans op hunne beurt verdwenen zijn.

Damme bezat verder een begijnhof, dat ook in den Geuzentijd verdween, evenals eenige kloosters, het Weezenhuis en een Godshuis.

Dat al die inrichtingen niet meer herbouwd werden, zal wel zijne oorzaak vinden in 't verval der stad. Damme immers was een gering dorp geworden, eene armoedige plaats zonder 't geringste vertier.

* * *

Maar die grootsche kerk, dat oude hospitaal en sierlijk raadhuis, zij bewijzen ons dat het verlaten dorp eene merkwaardige geschiedenis achter zich heeft. Drie monumenten op zulk een beperkt plekje... Zij alleen reeds doen veronderstellen, dat Damme eene groote stad geweest is.

Over den oorsprong dezer gemeente spraken we reeds, toen we 't een en ander van het Zwyn mededeelden. Damme was aanvankelijk eene Nederlandsche nederzetting, doch klom weldra tot eene fiere haven- en handelstede. De zeewetten van Damme waren alom vermaard.

Deze gemeente heeft ook veel dagen van strijd gekend. Ze telde nauwelijks dertig jaren, toen ze reeds vernield werd en wel in de volgende omstandigheden:

Boudewijn IV, graaf van Vlaanderen en Henegouwen was keizer van Constantinopel geworden. Zijne beide dochters Johanna en Margaretha waren onder de hoede van hun oom Filips achtergebleven. Deze onwaardige voogd leverde zijne nichten uit aan Filips-August, koning van Frankrijk. De Vlaamsche gezanten eischten de kinderen van hun graaf terug. De Fransche vorst wist, dat de Vlamingen Johanna aan den zoon van den Engelschen koning zouden uithuwen. En hij wilde zelf invloed uitoefenen in ons gewest. Daarom schonk hij aan Johanna een Portugeeschen prins, Ferrand tot echtgenoot. Filips-August meende dat Ferrand hem onderdanig zou blijven. Maar hij had zich deerlijk vergist. Ferrand besloot zich van Frankrijks vorst onafhankelijk te maken.

In 1213 geraakte Filips-August in oorlog met Engeland en eischte nu dat Ferrand hem met hulptroepen zou bijstaan. Maar daar de Vlamingen meer Engelsch- dan Franschgezind waren, weigerde onze graaf zich met den Franschen vorst te vereenigen.

Filips-August zond dan een leger naar Vlaanderen en eene vloot

naar Damme. De Fransche troepen bezetten Cassel, Ieperen, Brugge en Damme. Maar eene Engelsche vloot zeilde thans ook het Zwyn binnen, om de Vlamingen in hun strijd te steunen.

De Fransche vloot telde 1700 schepen. De Engelschen en Vlamingen veroverden er driehonderd van, verbrandden meer dan honderd anderen en hielden de overigen binnen de haven van Damme opgesloten.

Vloot.

Filips-August snelde toe, om zijn leger, dat thans ook bedreigd werd, te redden. Op den scheepsstrijd volgde een veldslag, waarin de Engelschen en Vlamingen de nederlaag leden. Doch de Engelsche vloot bezette nog altijd den mond van 't Zwyn. De Fransche koning gebod nu zijne eigen schepen in brand te steken, om te verhinderen dat ze in handen zijner vijanden

zouden vallen. Ook Damme werd aan het vuur overgeleverd. En de stad, die slechts dertig jaren vroeger gesticht was, ging in vlammen op.

Na deze wraakuitoefening trokken de Franschen af. Ferrand die naar Zeeland was gevlucht, keerde thans terug. Hij sloot een verbond met den hertog van Brabant, den koning van Engeland en den keizer van Duitschland om den Franschen koning te bestrijden. Doch Filips-August overwon dit machtige leger bij Bouvines (1214). Ferrand werd gevankelijk naar Parijs gevoerd. Slechts dertien jaren later zag hij zijne gemalin en onderdanen terug. Na zijn dood hertrouwde Johanna met Thomas van Savoye. De nieuwe graaf begunstigde talrijke steden, waaronder Damme, dat weer uit zijn puin opgerezen was. De vorst liet deze gemeente toe eene halle en een belfort te bouwen.

De stad ontving nieuwe voorrechten van Johanna's opvolgster, gravin Margaretha, die te Damme ook afstand van de regeering deed ten gunste van haar zoon.

Damme speelde insgelijks eene rol in de beroerten der 14e eeuw die met den Guldensporenslag eindigden.

Filips de Schoone had zijn broeder Karel van Valois naar Vlaanderen gezonden om ons gewest te veroveren. Damme was de laatste stad, die trouw aan Gwyde bleef. Maar 't Fransche heir belegerde de veste.

Ridder Filips van Maldegem had op eigen kosten duizend kloeke

borsten verzameld om de vijanden te bestrijden. Helaas, de trouwe edelman werd verslagen. Damme kon het dan niet langer meer volhouden. Krijgslieden en burgers trokken in den nacht weg en, toen Karel van Valois den volgende dag zijne intrede binnen de veroverde stede hield, vond hij slechts een oud vrouwtje, dat alleen thuis gebleven was.¹⁾

't Was hier aan de oevers van het Zwyn dat Breydel, de Coninck en 5000 Bruggelingen eenigen tijd als bannelingen leefden.

En ginder op den weg naar Maldegem ligt Male, waar nu een modern kasteel 't slot der Vlaamsche graven vervangt. Male werd door de Bruggelingen belegerd en verwoest.

Lodewijk van Male, die altijd geld behoefde, komt ons hier ook in gedachten.

Gent weigerde nog sommen af te staan aan den nimmer verzadigden verkwister. De Bruggelingen echter zouden 't geld betalen, op voorwaarde, dat ze eene vaart mochten graven van Deynze naar hunne stad, hopende daardoor den graanhandel van Gent naar Brugge over te brengen. De graaf stemde toe. Maar te Gent vormde zich de partij der Witte Kaproenen onder aanvoering van Hyoens. Deze burgers dreven de Brugsche vaartdelvers uiteen.

Toen Lodewijk van Male eene krijgsbende naar Gent zond om de Witte Kaproenen te tuchtigen, werden de grafelijke soldaten verslagen. De breuk tusschen Gent en Lodewijk van Male scheen onherstelbaar. Jan Hyoens reisde door Vlaanderen, om de steden tot een

Gwijde van Dampierre, graaf van Vlaanderen.

¹⁾ Zie over dit alles ons werk „Groeninghe” bij den uitgever dezes.

strijd tegen den graaf op te wekken. Hij kwam ook te Damme, waar de bevolking hem geestdriftig begroette. Helaas! er werd verraad gepleegd.

Jan Hyoens nam deel aan een maaltijd. Den volgenden morgen werd hij ziek. Men wilde hem naar Gent voeren. Doch reeds te Aardenburg stierf de hoofdman der Witte Kaproenen.

Ge weet, dat later Filips van Artevelde de aanvoerder der Gentenaren werd. En na den bloedigen slag bij Rosebeke zette Frans Ackerman den strijd voort.

Ackerman besloot Damme te veroveren. De aanvoerder van Damme's garnizoen, Rogier van Ghistel, was met zijne krijgslieden te Brugge.

Bestorming van 't slot van Male

In den donkeren nacht naderde Ackerman de stede. Een Gentenaar, Pieter Vincke, vaarde op een bootje naar de wallen en, gevolgd door eenige makkers, klom hij over de muren. De dapperen overrompelden de poortwachter, wierpen de deuren open... en Ackerman stormde met zijn legertje binnen. Damme was gewonnen.

Er bevonden zich zeven edelvrouwen in de stad; deze waren gekomen om de echtgenoot van den afwezigen bevelhebber te bezoeken. Wat waren die dames verschrikt, toen ze hoorden, dat de vijand Damme bezette!

Doch Ackerman noodigde de edelvrouwen op een feestmaaltijd en stelde hen gerust met de woorden: „Ik ben een man en bevecht slechts mannen. Ik zal u als mijne dochters beschermen.”

De Gentenaren waren 1500 man sterk. 10.000 geoefende krijgslieden kwamen hen weldra belegeren. Ackerman hield gedurende vijf weken moedig tegen die overmacht stand. Het voedsel ontbrak; men verslond ratten en muizen als eene uitgezochte spijs.

Ackerman was eindelijk gedwongen Damme te verlaten. Op een avond vereenigde hij alle burgers in de kerk. 's Nachts trok hij er stil van door, en gelukte er in ook de vijanden rond de veste te verschalken.

Met Brugge viel eveneens Damme. In de 16^e eeuw verminderde de bevolking van 7000 zielen tot 80 huisgezinnen, waarvan er 25 onbemiddeld waren! De diep vervallen stad kon haar schulden niet meer voldoen. De belastingen werden zwaarder, maar zij die konden betalen, verhuisden naar betere gemeenten, vooral naar 't opkomend Antwerpen.

En honderd jaar later mocht Damme zich zelf niet meer besturen. Het werd onder dezelfde wet vereenigd met de omliggende plaatsen Hoecke en Meunikenreede. Huizen en allerlei gebouwen vielen in puin. In de 18^e eeuw verdwenen ook muren en poorten en geraakte Damme in den toestand, waarin het nog verkeert: een dorp welks bewoners hoofdzakelijk van den landbouw leven.

De bevolking telt ongeveer 1000 zielen, de buitenbewoners meegerekend. Een gering dorp.... dat is nu de oudste zeestad van Vlaanderen, de veste, om wier bezit zooveel bloed werd vergoten.

A. HANS.

KERLINGALAND.

(GESCHIEDENIS, LEGENDEN, ZEDEN
EN GEWOONTEN DER KUSTBEWONERS).

Gij zult uw vaderland beminnen,
en zijn taal, en zijn roem.

(Hendrik Conscience.)

LODEWIJK OPDEBEEK.
BOEKHANDELAAR-UITGEVER
ANTWERPEN.

1912.

KERLINGALAND

UITGAVE - LODEWIJK-OPDEBEEK

A. HANS
KERLINGALAND

LODEWIJK
OPDEBEEK
ANTWERPEN
1912.